

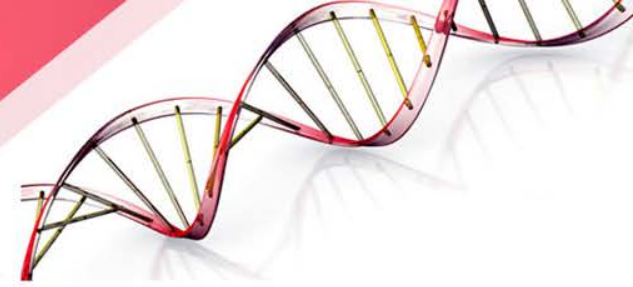
Význam stravy a výživy pri prevencii kolorektálneho karcinómu

Peter Minárik

Onkologický ústav sv. Alžbety
Bratislava, Slovenská republika

Daniela Mináriková

KORF, Farmaceutická fakulta UK
Bratislava, Slovenská republika

Rapídny vzostup incidencie v ekonomicky vyspelých krajinách

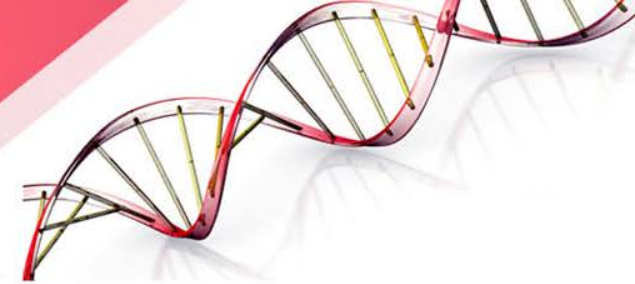
- Incidenca vo vyspelých štátoch je aj **3x vyššia** než stredne a málo rozvinutých krajinách
- Vzostup najmä v krajinách s **veľkým ekonomickým rastom**
- Sem patria aj krajiny **Východnej Európy**, Japonsko
- Incidenca sa tu **od 1970** do 2011 viac než **zdvojnásobila**
- Incidenca: **30 a viac** [USA, EU, AU, NZ]; **5 a menej** [Afrika, časti Ázie]

Postavenie KRK medzi zhubnými nádormi sa posledné desaťročia zmenilo

- 1970: Ca žalúdka ↑
- 1980-1994: Ca pľúc ↑
- Od 2000: **KRK** ↑

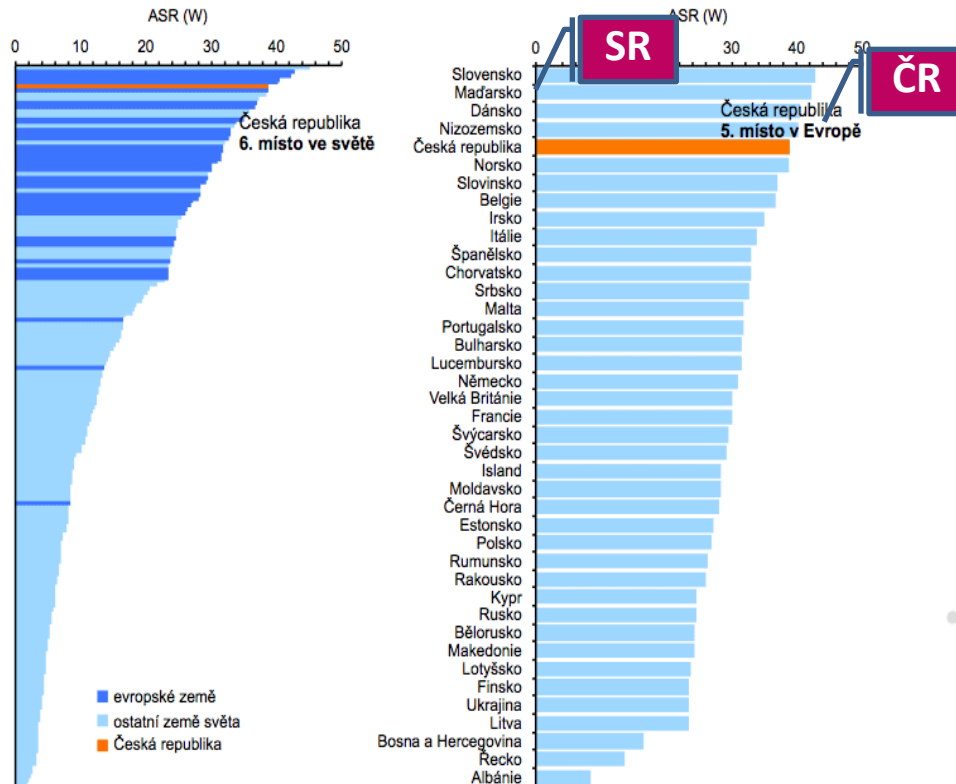
Epidemiológia KRK

Česká republika a Slovensko

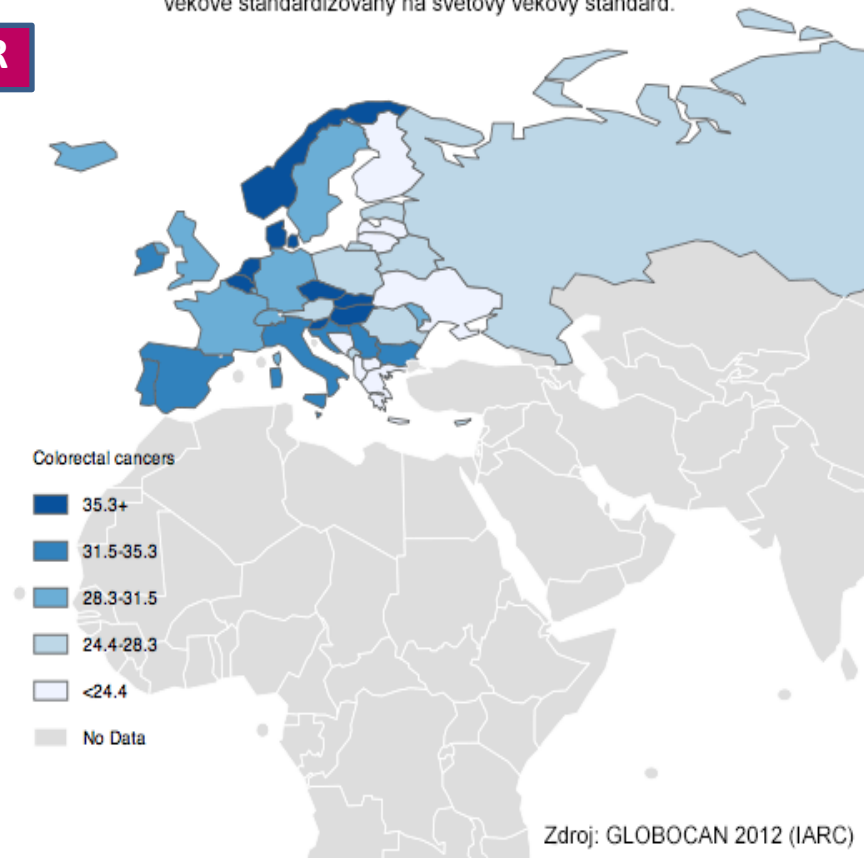
Incidence nádorů tlustého střeva a konečniku u obou pohlaví v mezinárodním srovnání.

ASR(W) - počet nově diagnostikovaných nádorů na 100 000 osob
věkově standardizovaný na světový věkový standard.

Incidence nádorů tlustého střeva a konečniku u obou pohlaví v evropském srovnání.

ASR(W) - počet nově diagnostikovaných nádorů na 100 000 osob
věkově standardizovaný na světový věkový standard.

Zdroj: GLOBOCAN 2012 (IARC)

Zdroj: Ferlay, J., Soerjomataram, I., Ervik, M., Dikshit, R., Eser, S., Mathers, C., Rebelo, M., Parkin, D.M., Forman, D., Bray, F.: GLOBOCAN 2012 v1.0, Cancer Incidence and Mortality Worldwide: IARC CancerBase No. 11 [online]. International Agency for Research on Cancer, Lyon (France) 2013. Available from: <http://globocan.iarc.fr>.

Vnútorne genetické faktory

- **FAP** / mutácia supresorového APC génu na dlhom ramienku 5. chromozómu
- **HNPCC** – Lynchov syndróm / mutácia 6 génov
- **Sporadické KRK** – bez definovanej genetickej záťaže:
  - Delícia DNA sekvencií
  - Aktivácia onkogénov K-RAS
  - Inaktivácia tumor supresorových génov
  - Delícia chromozómu 17 (p53 gén)
  - Delícia chromozómu 18 (DCC gén)
  - Zlyhanie reparačných procesov DNA
  - Opakovanie abnormálnych nukleotidových sekvencií
  - Polymorfizmus „mismatch repair“ génov
  - Mikrosatelitová instabilita
  - V rodinách s KRK – 2-4 krát častejší výskyt u príbuzných v 1.generácii

Faktory vonkajšieho prostredia

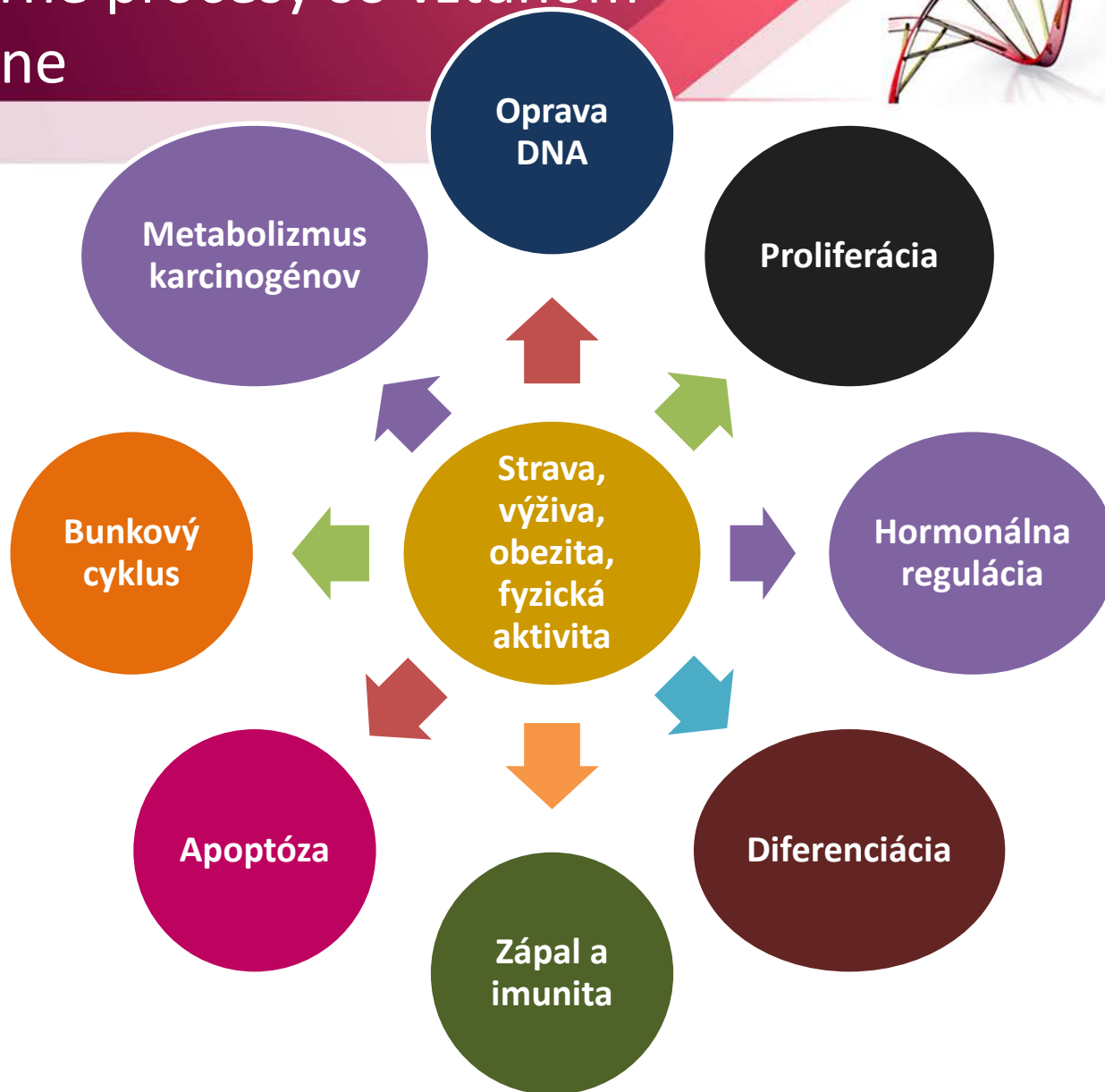
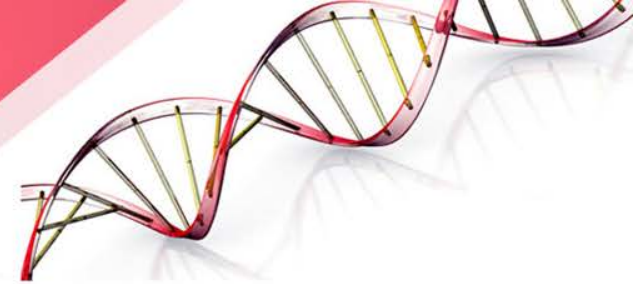
Rizikové faktory/odstrániteľné:

- **Nadmerný energetický príjem**
- **Nedostatok vlákniny v strave**
- **Vysoká spotreba tuku v strave**
- **Vysoká spotreba červeného a údeného mäsa**
- **Nedostatok niektorých mikronutrientov**
- **Alkohol pri nadmernej konzumácii**
- **Obezita | nadmerný telesný tuk**
- **Fyzická inaktivita** – sedavá životospráva
- **Fajčenie** [vyššie riziko adenómov po 30-40r]

Predispozičné faktory/neodstrániteľné:

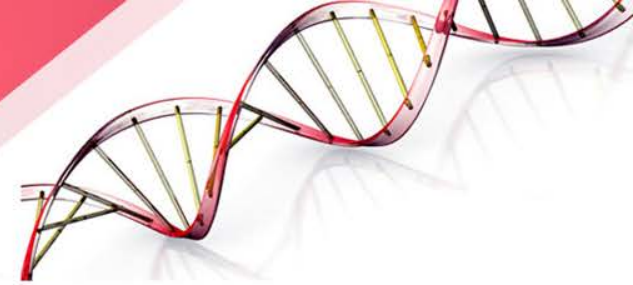
- **Vek** [80-90% KRK je vo veku nad 50r]
- **Positívna rodinná anamnéza** [2-4 krát častejší výskyt u príbuzných 1.stupňa]
- **Positívna onkologická osobná anamnéza** [vyššie riziko syn-, meta- chrónneho KRK]
- **Pohlavie** – u mužov je ↑ incidencia KRK, ↑ incidencia Ca rekta, u žien ↑ Ca kolonu
- **IBD / UC, MC** – dĺžka, rozsah, aktivita zápalu

Strava, výživa, obezita, pohyb a celulárne procesy so vzťahom k rakovine

Ako ovplyvňuje strava a výživa riziko KRK

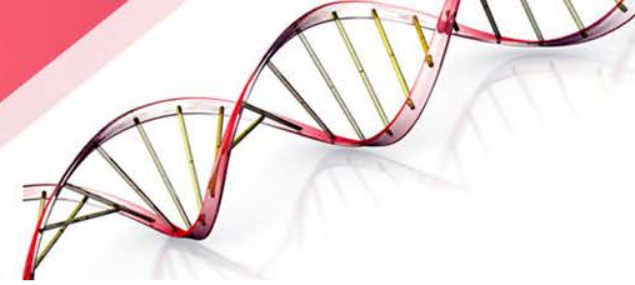
Prof. Tim BYERS, MD, PhD., MPH
*OBESITY AND CANCER, IASO/WCRF
Conference London 2013*

„Strava a výživa ovplyvňujú riziko zhubných nádorov predovšetkým prostredníctvom nadváhy a obezity“

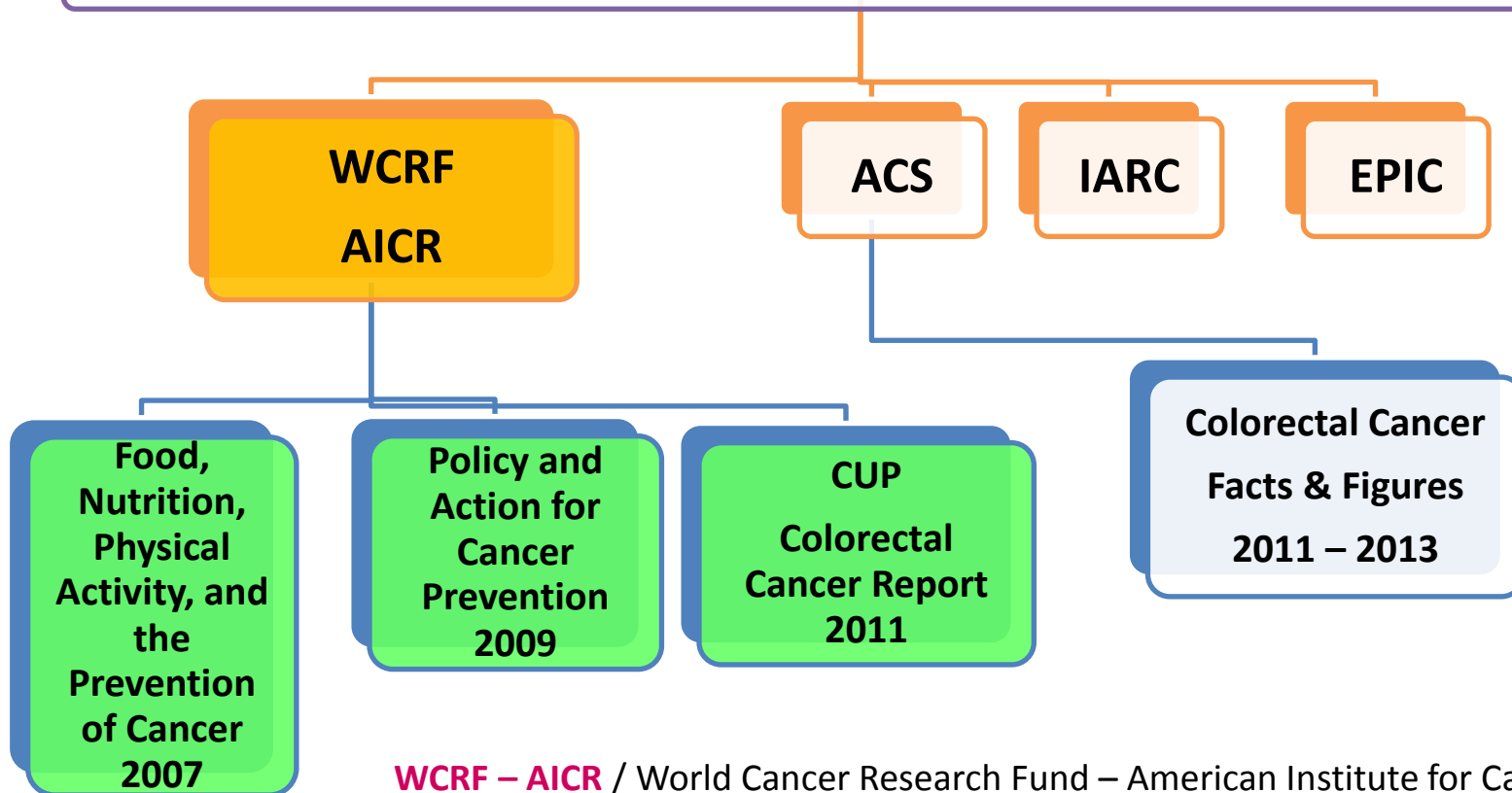
- ❖ Epidemiológia zhubných nádorov
- ❖ Vzťah stravy, výživy a obezity k rakovine
- ❖ Public Health University of Colorado

Strava, výživa a telesný tuk

Postavenie pri prevencii KRK

Úloha stravy a výživy v primárnej prevencii KRK

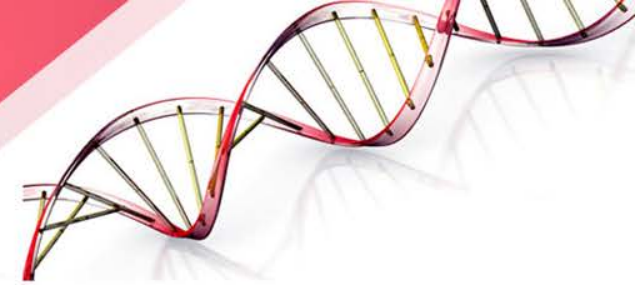
WCRF – AICR / World Cancer Research Fund – American Institute for Cancer Research

ACS / American Cancer Society

EPIC / European Prospective Investigation into Cancer and Nutrition

IARC / International Agency for the Research of Cancer

KRK –aktuálne reporty [2007-2013]

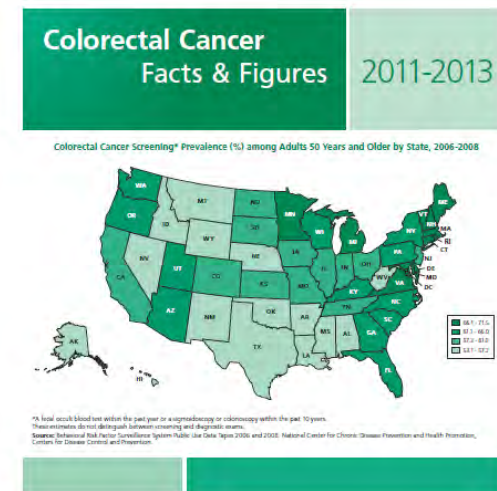

WCRF/AICR

- Food, Nutrition, Physical Activity, and the Prevention of Cancer [2007]
- Policy and Action for Cancer Prevention [2009]
- Colorectal Cancer 2011 Report [2011]

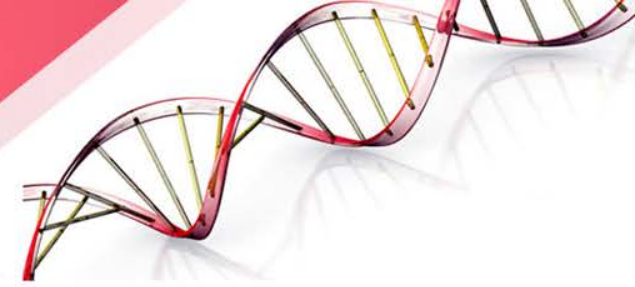
ACS

- Colorectal Cancer Facts and Figures 2011 – 2013

KRK a výživa - preferovaný výskum [2007-2014]

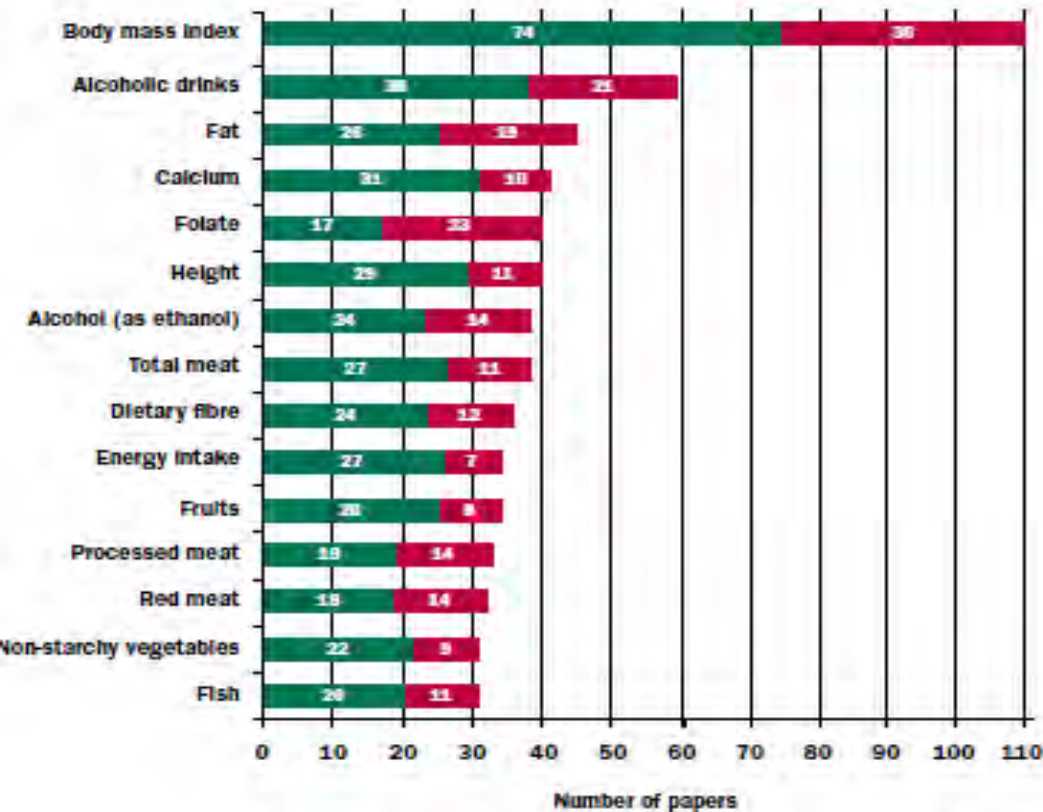

Oblasti preferovaného výskumu vzťahu KRK a výživy:

■ 2nd Expert Report / 2007

■ Continual Update Report / CUP / 2011

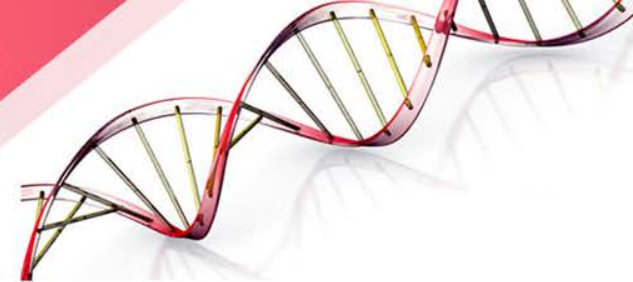
Colorectal cancer

■ Second Expert Report
■ Continuous Update Project

BMI je najviac skúmanou oblasťou vzťahu výživy a KRK 110 publikácií v období 2007 –2011

Akému percentu KRK možno predísť výživou, fyzickou aktivitou a zdravou telesnou hmotnosťou

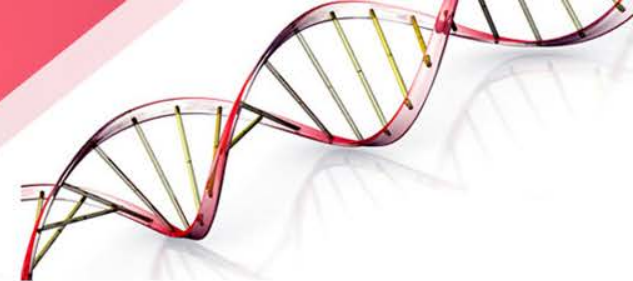

Odhadované percentá preventabilných zhubných nádorov optimálnou výživou, fyzickou aktivitou a telesným tukom

Vedecký odhad hodnotený v 4 krajinách: USA, UK, Brazília, Čína

Postihnutý orgán:	USA	UK	Brazília	Čína
DÚ, farynx, larynx	63	67	63	44
Ezofág	69	75	60	44
Žalúdok	47	45	41	33
Kolon	45	43	37	17
Pankreas	39	41	34	14
Žlčník	21	16	10	6
Pečeň	15	17	6	6

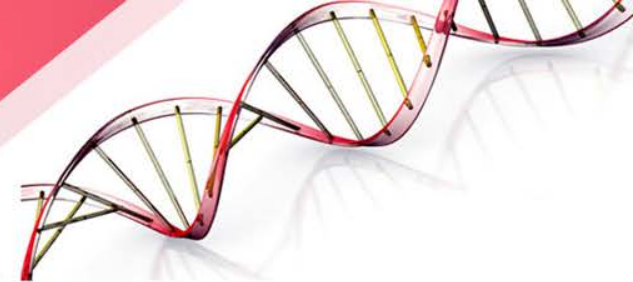
Faktory znižujúce a zvyšujúce riziko KRK v strave a výžive

Strava, výživa, fyzická aktivita a rakovina hrubého čreva + konečníka [2011]

Dôkazy:	Riziko znižuje:	Riziko zvyšuje:
Presvedčivé	Fyzická aktivita Strava s obsahom vlákniny	Červené mäso Údené mäso Obezita – nadmerný telesný tuk Abdominálna obezita Alkoholické nápoje u mužov Telesná výška v dospelosti
Pravdepodobné	Cesnak Mlieko Vápnik	Alkoholické nápoje [ženy]
Obmedzené s náznakom	Zelenina [bez škrobu] Ovocie Strava s obsahom vitamínu D	Potraviny s obsahom železa Syry Potraviny s obsahom živoč. tuku Potraviny s obsahom cukru
Obmedzené bez záveru	Ryby, glykemický index, foláty, vitamín C, vitamín E, selén, nízkoenergetické potraviny, stravovacie návyky	
Nepravdepodobné	Neboli identifikované	

Vláknina a prevencia KRK

Potenciálne mechanizmy pozitívneho účinku vlákniny:

- Zriedíuje črevné karcinogény
- Skracuje črevný tranzitný čas / zväčšuje objem stolice
- Priaznivo mení metabolizmus žlčových kyselín
- Redukuje pH v hrubom čreve
- Fermentáciou sacharidov GIT flórou sa zvyšuje produkciu SCFA (↑ apoptózu)^{1, 2}

Inkonzistencia výsledkov randomizovaných, kontrolovaných štúdií:

- EU: prospektívna štúdia, >500 tisíc, 10 krajín EU [EPIC]: 40% zníženie rizika KRK v skupine s najvyšším príjmom vlákniny³
- USA: menej presvedčivé výsledky kohortných štúdií z USA⁴

Možné vysvetlenie: rozdiely v príjme ďalších protektívnych nutrientov [foláty]

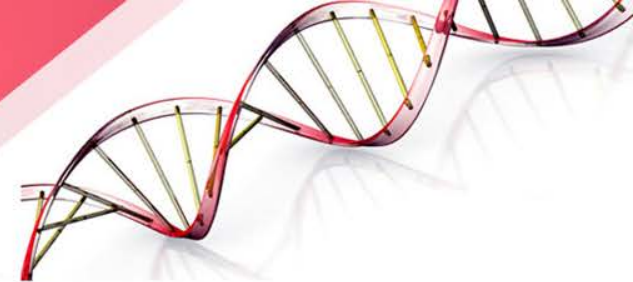
Fortifikácia múky a cereálií folátmi (od 1998 povinná) a ↑ užívanie multivitamínov v USA môže znižovať dodatočný benefit vysokého príjmu vlákniny z O/Z

1 Kritchevsky D, Eur J Cancer Prev 1995

2 Levi F, Pasche C, a kol, Eur J Cancer 2001

3 Bingham SA, Day NE, a kol, Lancet 2003

4 Chan T, Giovannucci EL, Gastroenterology 2010

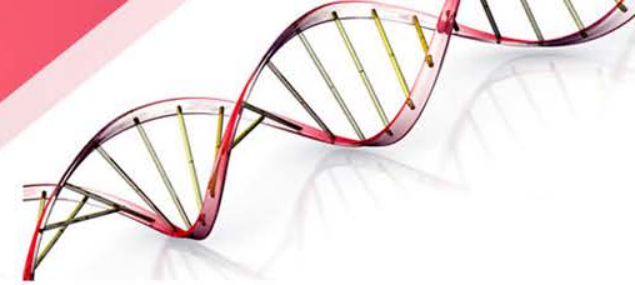

Najaktuálnejší záver WCRF [2011]:

- Meta-analýza výsledkov 13 z 18 kohortných štúdií **potvrdila zníženie rizika KRK** pri zvýšenom príjme vlákniny
- Výsledky kohortných štúdií sú konzistentné.
- **Potvrdila sa závislosť účinku od dávky.** Každých 10g vlákniny znížilo riziko KRK o 12% u M a o 8% u Ž
- Zohľadnenie príjmu **folátov neznižovalo** významne pozitívny účinok vlákniny na zníženie rizika KRK [7% zníženie rizika KRK bez zohľadnenia F, 11% zníženie rizika KRK pri zohľadnení F]¹
- Hodnotenie protektívneho účinku vlákniny na riziko KRK sa zvýšilo: z **pravdepodobný** [2007] na **presvedčivý** [2011]

Zelenina a prevencia KRK

Meta-analýza vzťahu zeleniny a KRK v závislosti od dávky:

- Muži a ženy spolu
- Podľa pohlavia

Figure 23 Dose-response meta-analysis of vegetables and colorectal cancer – per 100g/d

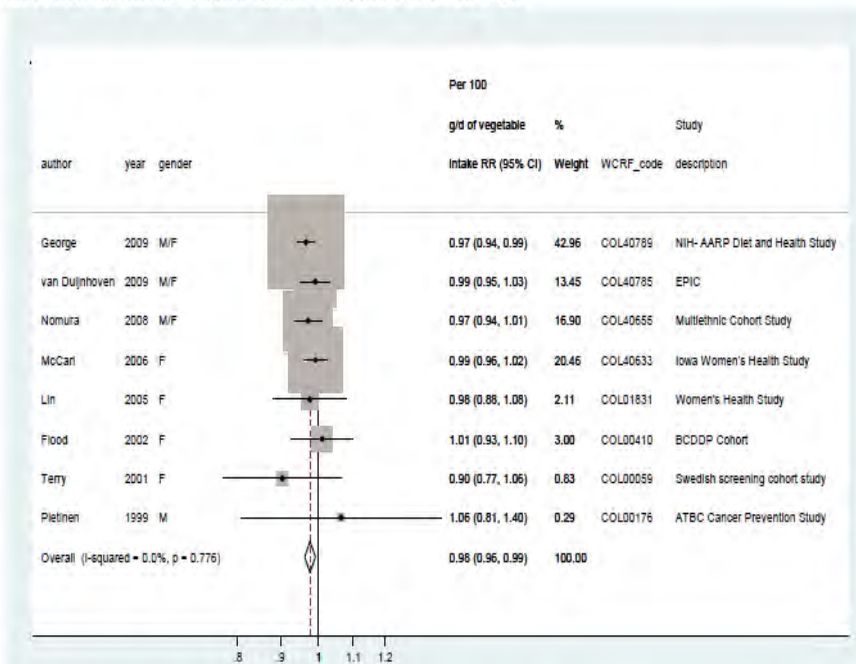
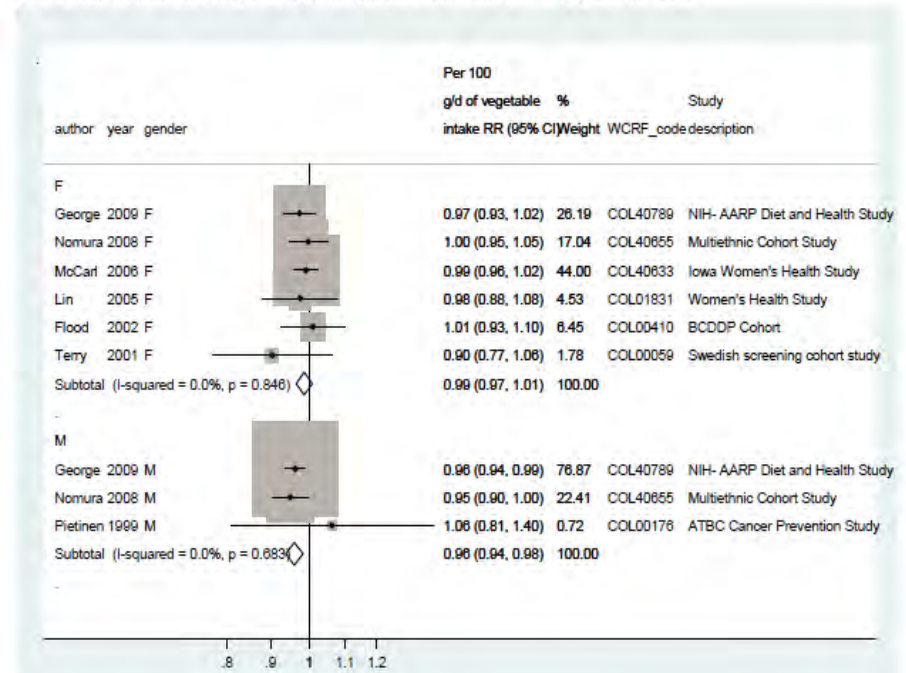

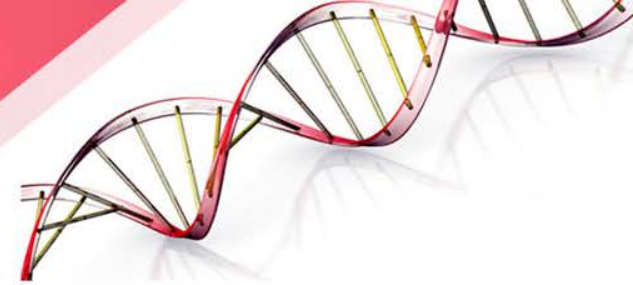
Figure 24 Dose-response meta-analysis of vegetables and colorectal cancer, stratified by sex – per 100g/d

Meta-analýza **16** prospektívnych kohortných štúdií **nepotvrdila významný vzťah** medzi vysokým a nízkym príjmom zeleniny a rizikom KRK [Huxley, 2009].

Meta-analýza **13** kohortných štúdií **IARC** takisto **nepotvrdila významný vzťah** medzi príjmom ovocia a zeleniny a rizikom KRK [Ovocie: RR=1,00; Zelenina: RR=0,97] [Vainio, 2006].

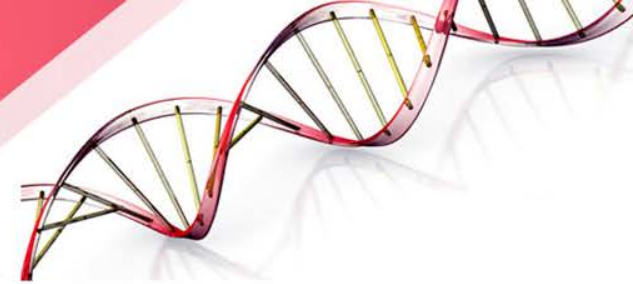
Zelenina a prevencia KRK

Aktuálny záver WCRF [2011]:

- Spoločná analýza 5838 prípadov KRK spomedzi 756 217 účastníkov v 14 kohortných štúdiách a pri sledovanom období 6 – 20 rokov potvrdila nevýznamný pokles rizika KRK v skupinách s najvyšším príjmom zeleniny [Koushik et al.2007]
- Zelenina je pestrou kategóriou potravín s veľkým počtom rastlinných nutrientov, ktoré môžu prispieť k ochrane pred KRK: *vláknina, karotenoidy, foláty, selén, glukozinoláty, ditiolióny, indoly, kumaríny, askorbát, chlorofyl, flavonoidy, alylsulfidy, flavonoidy, fytoestrogény* / mnohé z nich fungujú ako antioxidanty
- Iba ťažko sa dá odhaliť relatívny význam jednotlivých živín a je pravdepodobné, že protektívny účinok je dôsledkom kombinácie vplyvov na rôznych miestach karcinogenézy.
- **Je dostatok dôkazov o preventívnom účinku zeleniny vo vzťahu ku KRK, sú však nekonzistentné.**
- **Dôkazy o tom, že zelenina chráni pred KRK sú obmedzené.**

Ovocie a prevencia KRK

Meta-analýza vzťahu ovocia a KRK v závislosti od dávky:

- Muži a ženy spolu
- Podľa pohlavia

Figure 35 Dose-response meta-analysis of fruit and colorectal cancer – per 100g/d

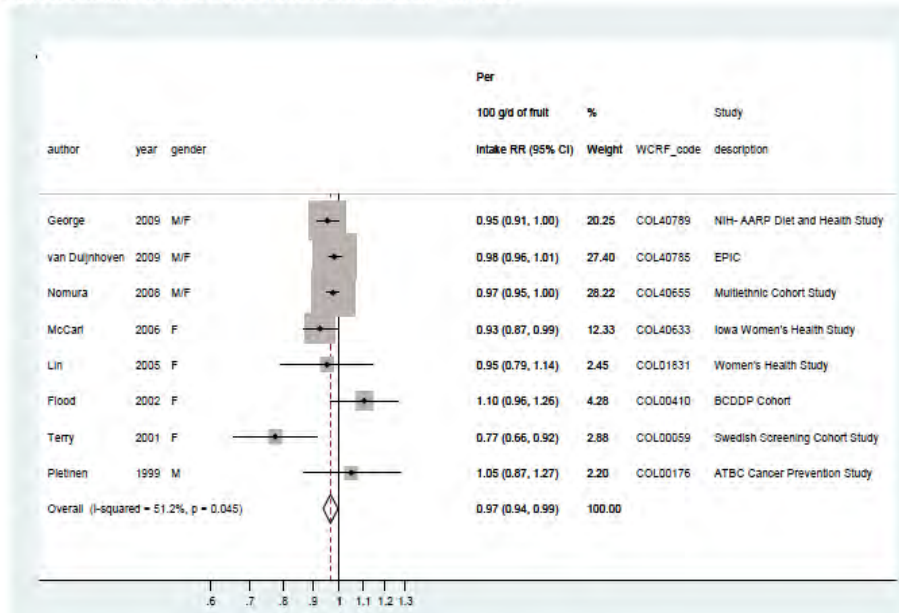
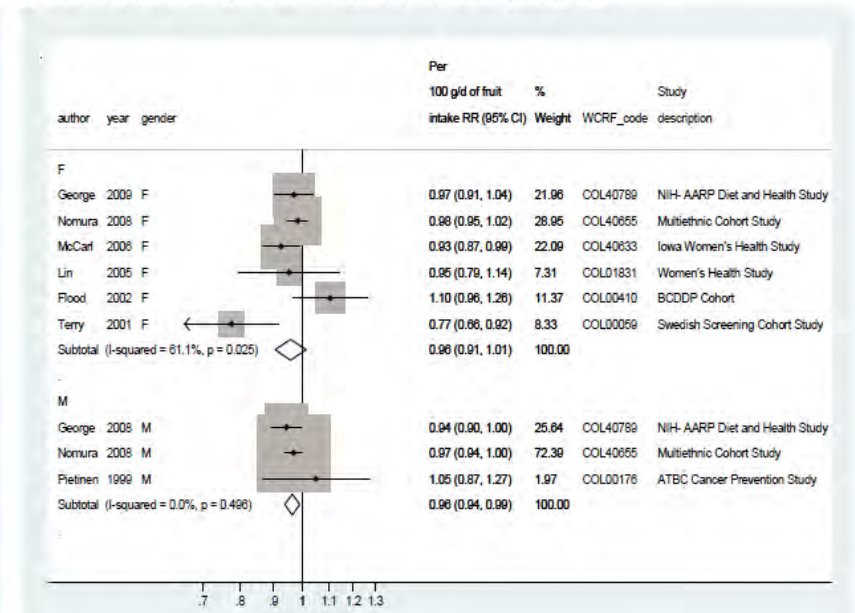
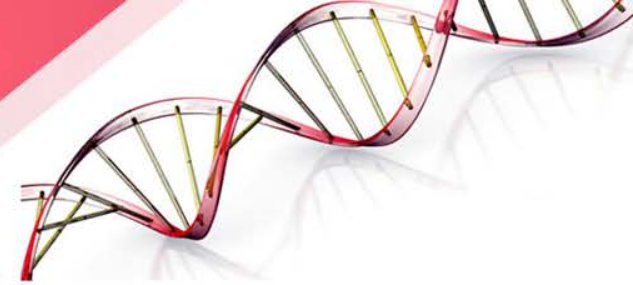

Figure 36 Dose-response meta-analysis of fruit and colorectal cancer, stratified by sex – per 100g/d

8 štúdií zaradených do meta-analýzy vzťahu účinku dávky celkového príjmu ovocia a rizika KRK potvrdilo: signifikantné zníženie rizika, RR=0,97 na 100g/deň.

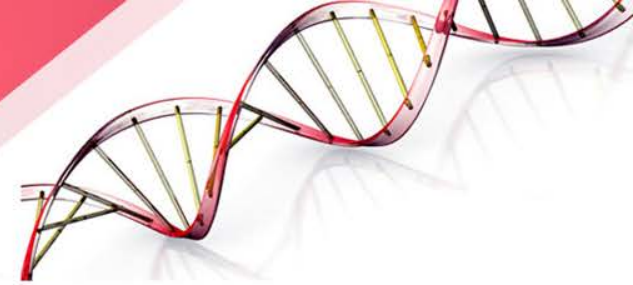

Aktuálny záver WCRF [2011]:

- 9 z 13 hodnotených kohortných štúdií potvrdilo zníženie rizika KRK pri zvýšenom príjme ovocia.
- Analýza dávky príjmu ovocia (na 100g/deň) potvrdila o 3% nižšie riziko KRK, podobne ako pri samotnom kolóne a rekte. Výsledky však nedosiahli štatistickú významnosť.
- Ovocie je zdrojom *vitamín C* a ďalších antioxidantov – ako *karotenoidy, fenoly a flavonoidy* a ďalších bioaktívnych fytochemikálií. *Flavonoidy* navyše priamo inhibujú expresiu enzýmu cytochróm P450, ktorý tým, že pomáha metabolizovať toxíny sa spája s vyšším rizikom karcinómu pľúc – predovšetkým u fajčiarov¹.
- **Je dostatok dôkazov o preventívnom účinku ovocia vo vzťahu ku KRK, sú však nekonzistentné.**
- **Dôkazy o tom, že ovocie chráni pred KRK sú obmedzené.**

Vitamín D a prevencia KRK

Príjem a plazmatická hladina vitamínu D :

- 6 z 11 štúdií, ktoré sledovali **príjem** vitamínu D a 5 zo 6 štúdií, ktoré sledovali **plazmatickú hladinu** vitamínu D potvrdili, že oba parametre (príjem aj plazmatická hladina) znižujú riziko KRK¹.
- Účinky vitamínu D a vápnika navzájom súvisia, lebo oba znižujú bunkovú proliferáciu, oba indukujú diferenciáciu a apoptózu intestinálnych buniek, a účinky sprostredkované vápnikom sú v silnej závislosti od vitamínu D.

Aktuálne závery WCRF/AICR:

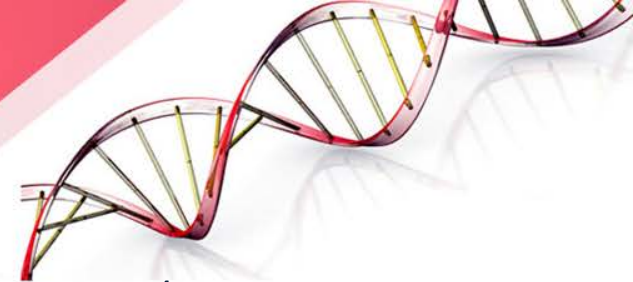
- Kohortné štúdie dávajú dostatok nekonzistentných dôkazov o preventívnom účinku vitamínu D pred KRK.
- Dôkazy naznačujú, že vitamín D a strava s vitamínom D chráni pred KRK. Dôkazy sa zatiaľ pokladajú za obmedzené².

1 Huncharek M, Muscat J, Kupelnick B, Nutr Cancer 2009

2 WCRF/AICR, Colorectal Cancer 2011 Report

Vápnik, mlieko a mliečne výrobky pri prevencii KRK

- Spoločná meta-analýza 10 kohortných štúdií zameraných na vzťah príjmu vápnika a mlieka k riziku KRK [534 536 účastníkov, z nich 4992 s KRK] priniesla **nasledujúce výsledky**:
- **Príjem mlieka viedol k zníženiu rizika KRK** [oproti najnižšiemu príjmu <70g/d bolo relatívne riziko KRK:
  - < 70g/d RR=1,00
  - 70-174g/d RR=0,94
  - 175-249g/d RR=0,88
  - >250g/d RR=0,84
- **Príjem vápnika viedol takisto k zníženiu rizika KRK**. Rozdiel najvyššieho oproti najnižšiemu quintilu príjmu bol:
  - RR=0,86 [iba vápnik zo stravy]
  - RR=0,78 [vápnik zo stravy aj z výživových doplnkov]
- Tieto **výsledky** boli **konzistentné** pre všetky sledované štúdie a pre obe pohlavia.

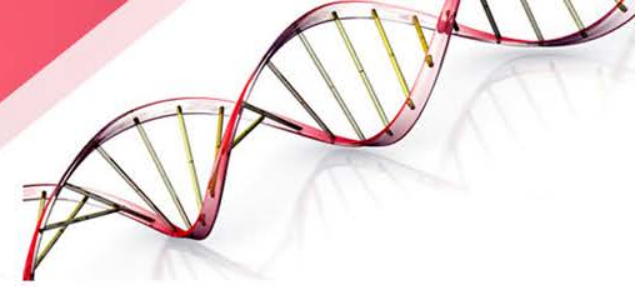
1 Cho E, et al., J Natl Cancer Inst 2004
2 WCRF/AICR, Colorectal Cancer 2011 Report

Záver:

- Vyšší príjem mlieka aj vyšší príjem vápnika znižuje riziko KRK¹.
- Vápnik pravdepodobne chráni proti KRK².
- Syry môžu naopak zvyšovať riziko KRK [SAFA? – indukcia expresie zápalových mediátorov]

Cesnak , ryby a prevencia KRK

Selén, foláty a prevencia KRK

Cesnak:

- Predklinické štúdie s karcinogénmi potvrdzujú protirakovinové účinky cesnaku a niektorých allylsulfidov, ktoré inhibujú tumorigenézu a rast buniek v laboratórnych experimentoch.
- **Dôkazy sú konzistentné, ale nepočetné. Cesnak pravdepodobne chráni proti KRK.**

Ryby:

- Meta-analýza dostupných štúdií poskytuje **limitované dôkazy naznačujúce, že konzumácia rýb chráni pred KRK.** Súčasné dôkazy sú zatiaľ nekonzistentné a **nedovoľujú robiť závery.**

Selén:

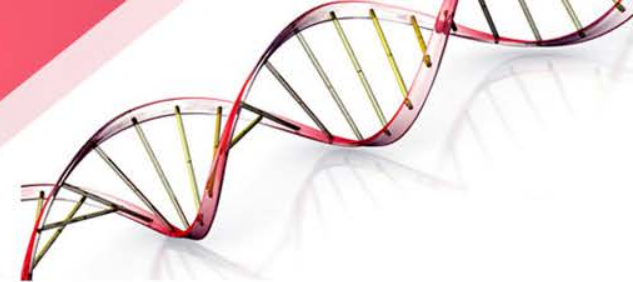
- Deficit selénu v strave má za následok nedostatok expresiu selénových proteínov – ktoré majú protizápalové a antioxidantné účinky. 4 z nich sú glutatiónpoxidázy s ochranným účinkom biomolekúl pred poškodením oxidatívnym stresom (napr. tukov, lipoproteínov, DNA). 3 z nich sú tioredoxinreduktázy, ktoré regenerujú oxidovanú kyselinu askorbovú na aktívnu antioxidantnú formu, a mnoho ďalších funkcií.
- **Zatiaľ sú iba limitované dôkazy o preventívnom účinku stravy s obsahom selénu pred KRK, ktoré nedovoľujú robiť závery.**

Foláty:

- Foláty hrajú významnú úlohu pri syntéze, reparácii a metylácii DNA. Abnormálna metylácia DNA môže viesť k aberantnej génovej expresii a k vzniku karcinómov, aj KRK.
- Foláty redukujú proliferáciu HPV v bunkách.
- Príjem folátov ide ruka v ruke s príjmom vlákniny, ktorá pravdepodobne chráni pre KRK
- **Výsledkov kohortných štúdií o príjme aj plazmatickej hladine folátoch a vzťahu ku KRK je veľmi mnoho, zatiaľ sú však nekonzistentné a nedovoľujú robiť závery.**

Alkohol, cukry, živočíšny tuk a riziko KRK

Mikroorganizmy a prevencia KRK

Alkohol:

- Reaktívne metabolity alkoholu, ako acetaldehyd – sú karcinogény.
- Tabak môže indukovať špecifické mutácie DNA, ktoré sa menej účinne reparujú pri súčasnom príjme alkoholu.
- Alkohol funguje ako solvent a zvyšuje tak penetráciu ďalších karcinogénov do buniek mukózy.
- Účinky alkoholu sa potencujú aj cez prostaglandíny, peroxidáciu lipidov a tvorbu voľných O₂ radikálov.
- Pravidelní konzumenti alkoholu majú často stravu s nedostatkom esenciálnych protektívnych nutrientov
- **Existujú presvedčivé dôkazy o tom, že alkohol je príčinou KRK u mužov; a pravdepodobne aj u žien.**

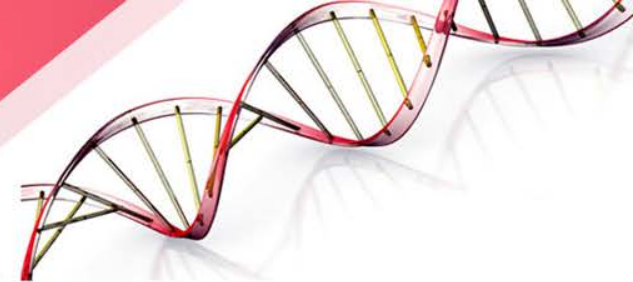
Cukry:

- Predklinické štúdie na zvieracích modeloch s celkovými cukrami, so sacharózou a s fruktózou potvrdzujú zvýšenú kolonickú proliferáciu a tvorbu fokusov aberantných krýpt, ktoré sú prekursorami karcinómov kolónu.
- **Súčasnú dôkazy z kohortných štúdií sú konzistentné a naznačujú, že strava s obsahom cukru zvyšuje riziko KRK – dôkazy sú limitované.**

Živočíšny tuk:

- Živočíšny tuk zvyšuje koncentráciu žlčových kyselín v kolóne. ŽK sa metabolizujú bakteriálnou flórou na deoxycholovú kyselinu, ktorá podporuje promóciu rakoviny. Naopak nižšie pH indukované SCFA pri strave bohatej na neškrobové polysacharidy znižujú konverziu ŽK na sekundárne ŽK, napr. kys.deoxycholovú.
- **Existujú limitované a konzistentné dôkazy umožňujúce vysloviť záver, že živočíšne tuky sú príčinou KRK – dôkazy sú však zatiaľ iba limitované.**

Červené mäso a riziko KRK

Červené mäso, vplyv vysokej teploty a ohňa na ČM :

- 9 z 10 štúdií **potvrdilo vyššie riziko KRK pri vyššom príjme ČM.**
- Je niekoľko potenciálnych mechanizmov rizikového vzťahu ČM a KRK:
  - ČM obsahuje hém, ktorý potenciuje vznik N-nitroso zlúčenín a cytotoxických alkenylov pri peroxidácii tuku
  - Z ČM sa pri vysokých teplotách tvoria heterocyklické amíny [**HCA**] a polycyklické aromatické uhľovodíky [**PAH**], ktoré môžu spôsobiť KRK u ľudí s dedičnou predispozíciou^{2, 3, 4}.
  - Pri **vysokých pyrolytických teplotách** sa vo vnútri aj na povrchu ČM tvoria HCA a benzo[a]pyreny BP, ktoré sa konvertujú na mutagény a karcinogény. Ich vysoký príjem zvyšuje riziko veľkých KR adenómov. Zvýšenie grilovaného ČM denne o 10g denne zvyšuje riziko veľkých KR adenómov o 29%. HCA a BP prispievajú ku KR karcinogéze¹.

Aktuálne závery WCRF/AICR [2011]:

- **Konzistentné dôkazy presvedčivo potvrdzujú, že ČM je príčinou KRK⁵.**

1 Gunter MJ, Probst-Hensch NM, et al, Carcinogenesis 2005

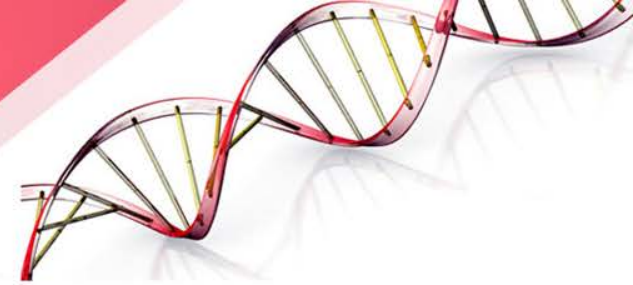
2 Cross AJ, Sinha R, Environ Mol Mutage, 2004

3 Cross AJ et al., Cancer Res 2010

4 Chan AJ et al., Curr Nutr Rep 2013

5 WCRF/AICR, Colorectal Cancer 2011 Report

Údené mäso a riziko KRK

Údené mäso, vplyv vysokej teploty a ohňa na ÚM :

- 10 z 13 štúdií potvrdilo zvýšené riziko KRK pri vyššom príjme údeného mäsa.
- Meta-analýza najvyššieho verzus najnižšieho príjmu ÚM u 13 471 účastníkov potvrdila 19% nárast rizika KRK¹.
- Mechanizmy podpory karcinogenézy KRK pri ÚM sú tie isté ako pri ČM. Navyše konzervanty s obsahom nitrátov a nitritov ešte významne zvyšujú tvorbu N-nitroso zlúčenín.

Aktuálne závery WCRF/AICR [2011]:

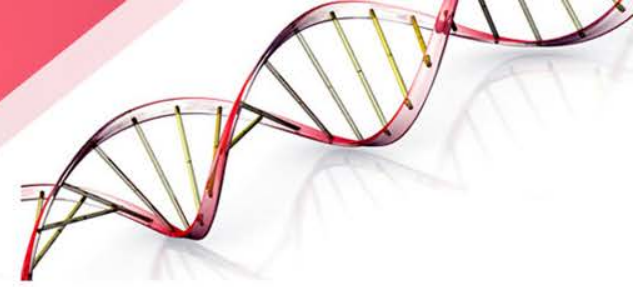
- Konzistentné dôkazy presvedčivo potvrdzujú, že ÚM je príčinou KRK².

1 Huxley RR, et al, Int J Cancer 2009

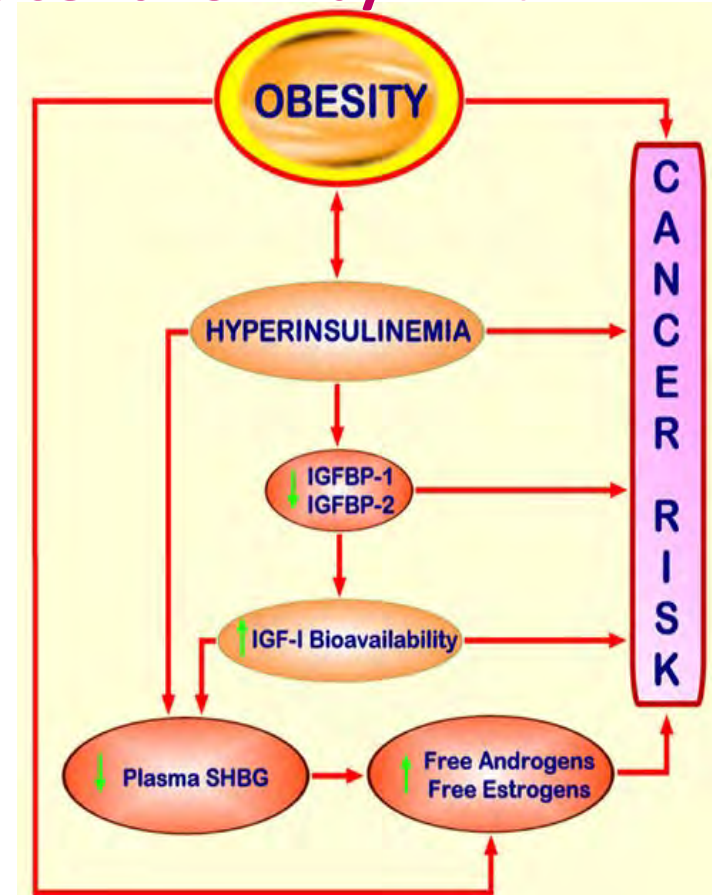
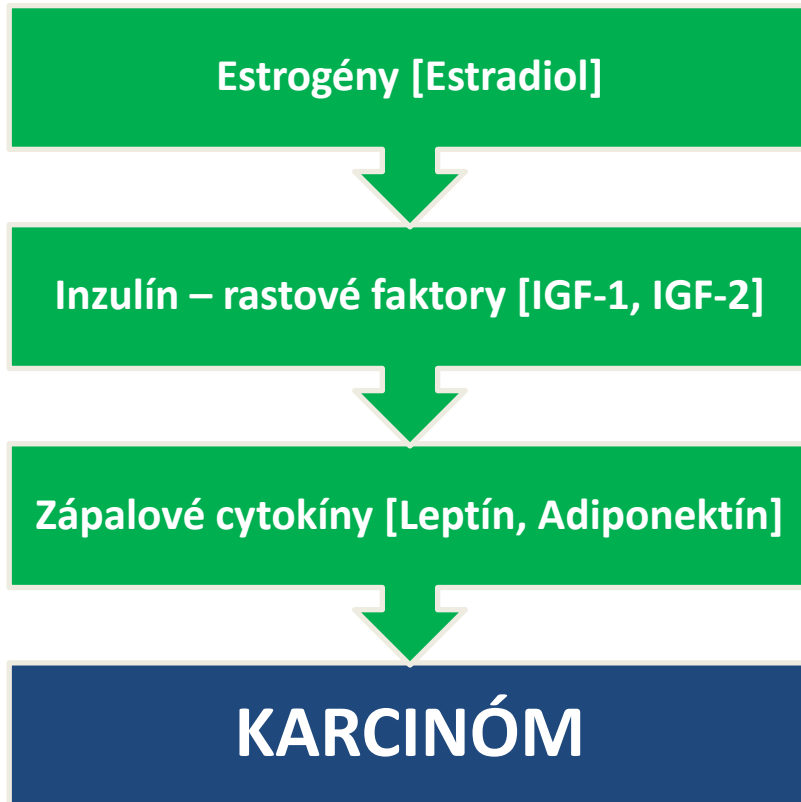
2 WCRF/AICR, Colorectal Cancer 2011 Report

Obezita a nadmerný viscerálny tuk ako riziko KRK

Mechanizmy obezity podporujúce rakovinu/KRK:

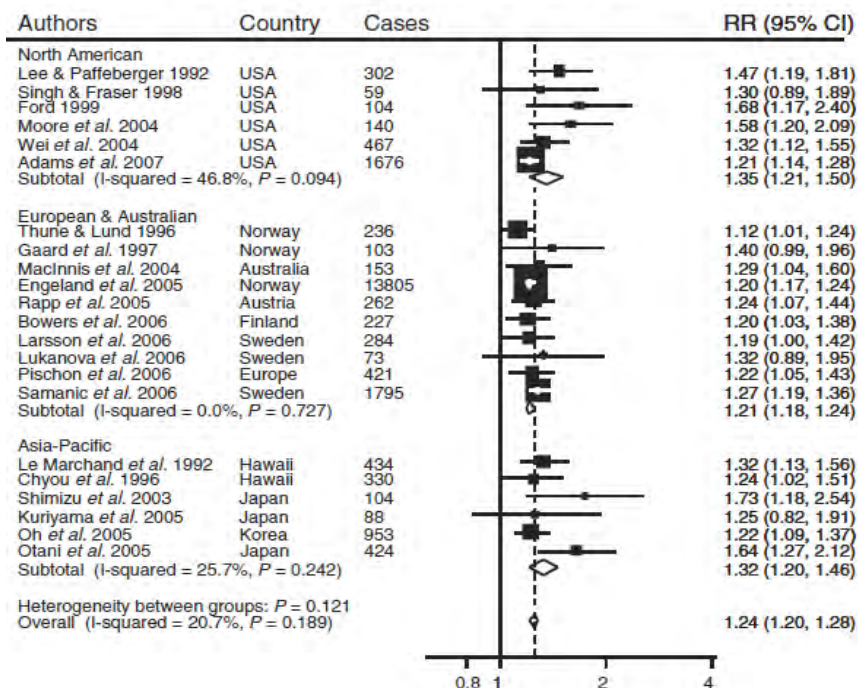
Potenciálnymi cestami vzťahu obezity a zhubných nádorov sú: 1/ Inzulín a os IGF; 2/ Sexuálne steroidy; 3/ Adipocytokíny

Obezita a nadmerný viscerálny tuk ako riziko KRK

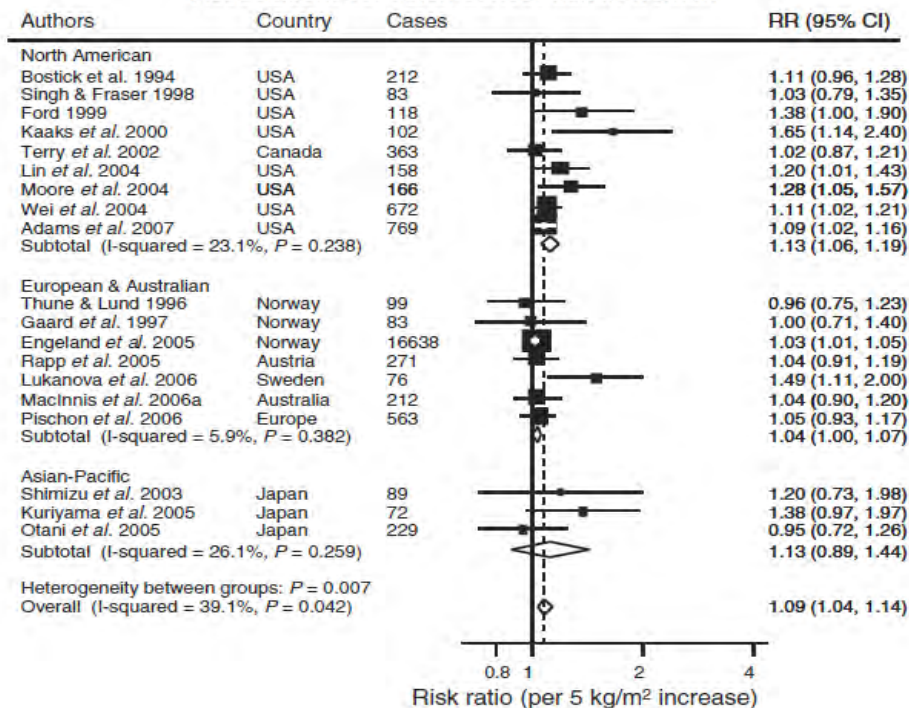
Vzťah BMI k riziku rakoviny kolonu podľa pohlavia:

Sub-site	No. studies	Risk ratio (95% CIs)	I ² (%)	P-value
Men				
Proximal colon	6	1.16 (0.99, 1.37)	73	0.24
Distal colon	6	1.28 (1.18, 1.39)	0	
Rectum*	6	1.12 (1.05, 1.20)	0	
Women				
Proximal colon	5	1.12 (0.97, 1.37)	59	0.95
Distal colon	5	1.09 (0.95, 1.24)	0	
Rectum*	5	1.07 (0.95, 1.21)	0	

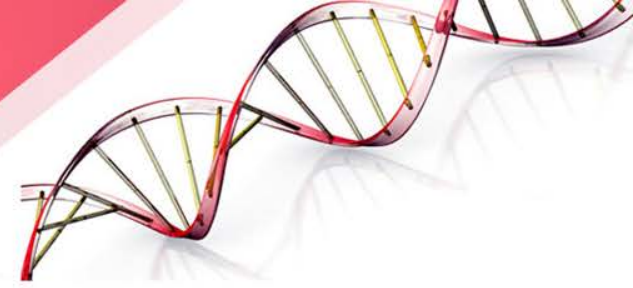
Associations for colon cancer risk in men

Associations for colon cancer risk in women

Obezita a nadmerný viscerálny tuk ako riziko KRK

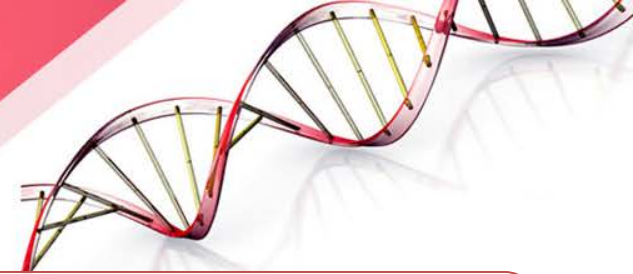

Aktuálne závery o vzťahu obezity a KRK [WCRF/AICR]:

- Nadmerný telesný tuk ovplyvňuje mnoho cirkulujúcich hormónov (inzulín, IGF, estrogény) a vytvára prostredie, ktoré podporuje karcinogézu a tlmí apoptózu.
- Nadmerný telesný tuk stimuluje zápalové procesy, ktoré prispievajú k iniciácii a progresii zhubných nádorov.
- Súčasne dostupné dôkazy sú konzistentné a presvedčivé: **nadmerná telesná hmotnosť je príčinou KRK.**
- Dostupné dôkazy taktiež konzistentne presvedčivo dokazujú, že **nadmerný telesný tuk je príčinou KRK.**

Faktory s vplyvom na stravovanie a výživu

Faktory s vplyvom na riziko KRK/rakovinu

GLOBÁLNE

- Prírodné prostredie, klíma, svetová politika a ekonomika
- Populačná explózia a migrácia

NÁRODNÉ

- Poľnohospodárstvo, **výroba potravín**, **obchod**, **retail**, **reklama**
- Vláda, zákony, dane, ceny, civilná spoločnosť,
- Výživové a stravovacie odporúčanie, zdravotníctvo a hygiena

LOKÁLNE

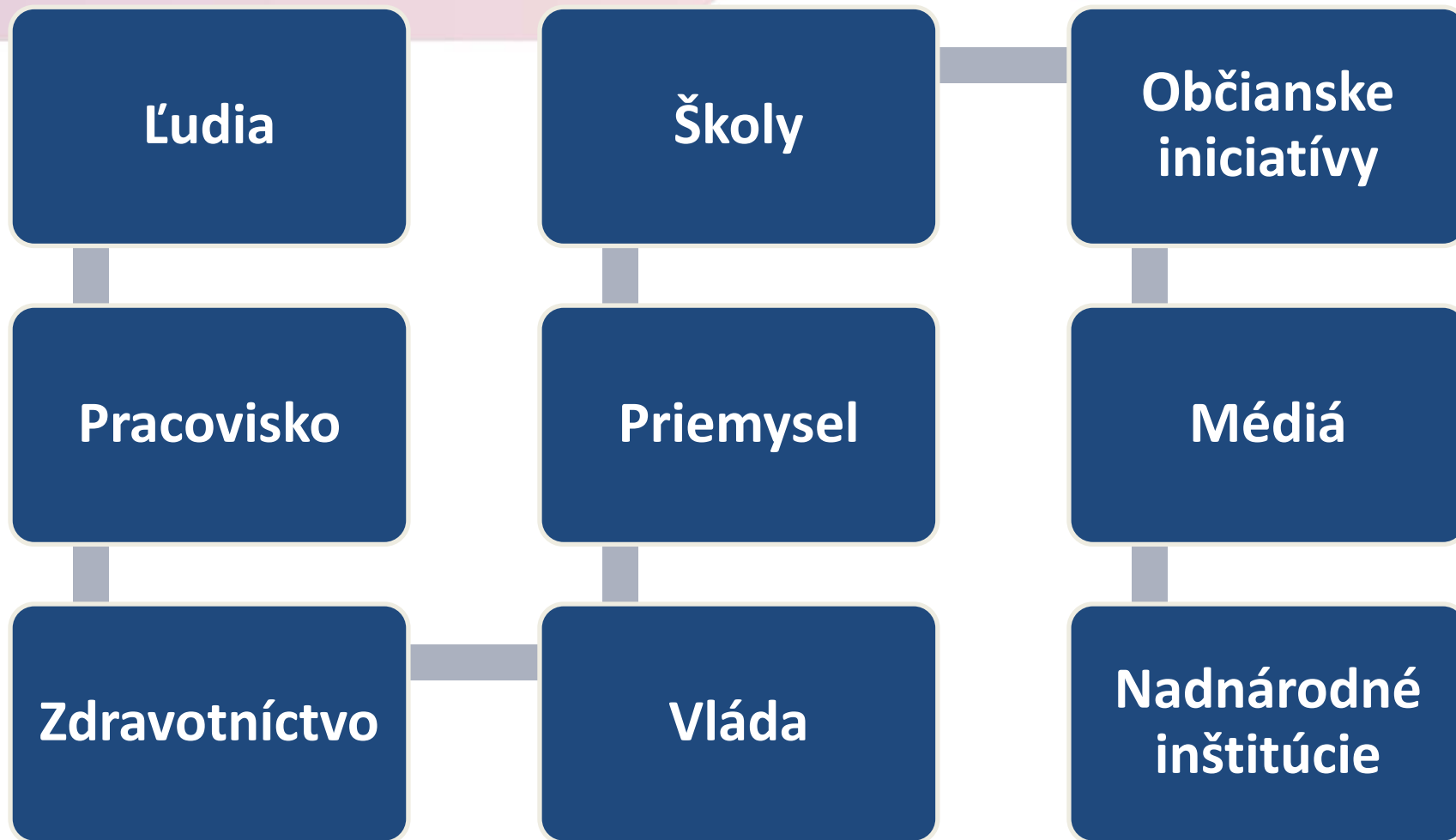
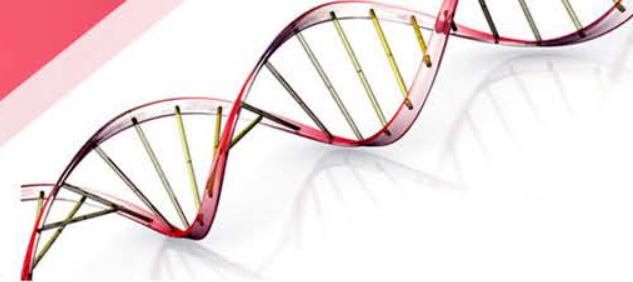
- Urbanizácia, transport potravín a ľudí, prírodné prostredie
- Sociálne normy, tradície, etnické, kultúrne prostredie, ceny
- Školy, pracoviská, sociálna úroveň a ne/rovnosť, zamestnanosť, vzdelanie

OSOBNÉ

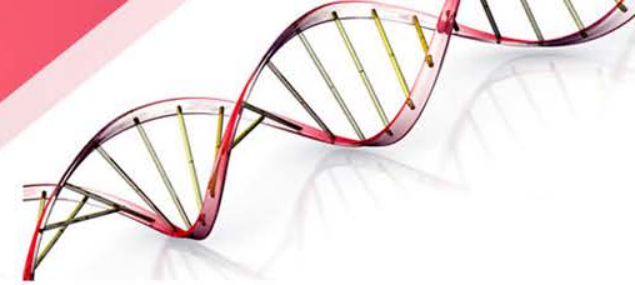
- **DOSTUPNOSŤ | PRÍSTUPNOSŤ** – CENY, VZDELANIE
- Sociálny status, pracovné a rodinné prostredie a zvyky, vzdelanie

9 najdôležitejších činiteľov – účastníkov pri prevencii rakoviny [KRK]

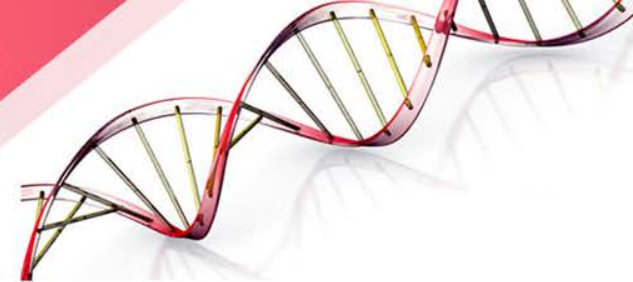

Priemysel, poľnohospodárstvo, obchod:

- **Spolupracovať pri ochrane verejného zdravia** vrátane prevencie rakoviny
- **Zahrnúť záujmy verejného zdravia** vrátane prevencie rakoviny medzi priority pri výrobe a distribúcii potravín
- Zabezpečiť, aby zdravé jedlá, potraviny a nápoje mali **konkurencieschopné ceny** v porovnaní s ostatnými ...
- **Zastaviť reklamu**, ponuku a ľahkú dostupnosť nezdravých potravín a nápojov pre deti
- Poskytnúť presné, jednotné a **pravdivé nutričné informácie** na obaloch potravín
- Poskytovať a všestranne **podporovať fyzickú a športovú aktivitu** namiesto sedavých aktivít a záujmov

Príprava stravy, skladovanie a spracovanie potravín

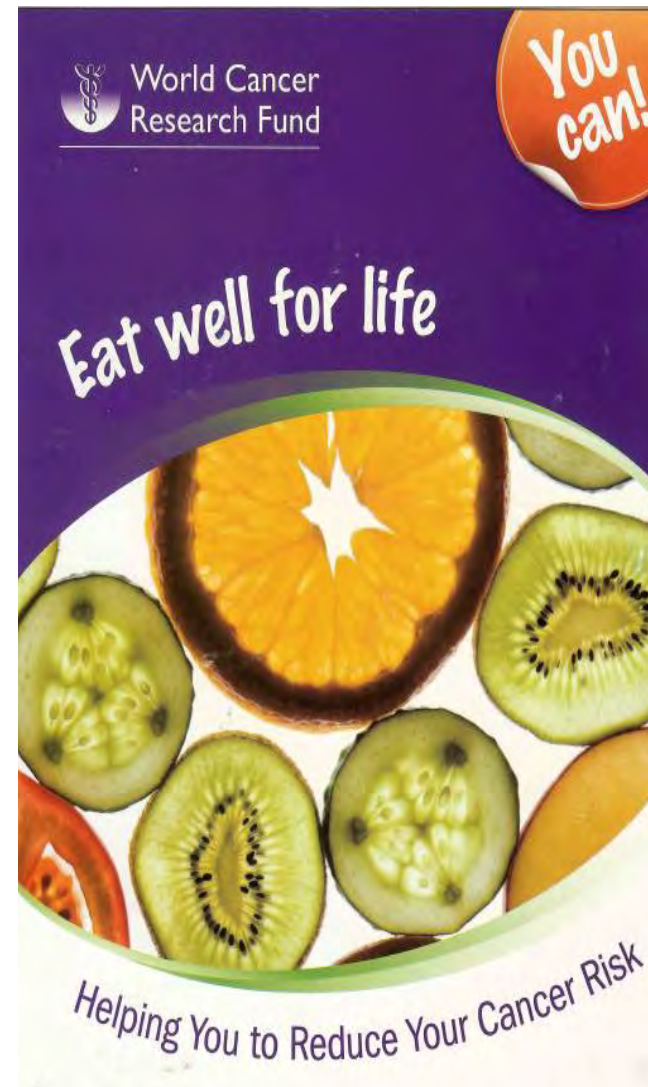
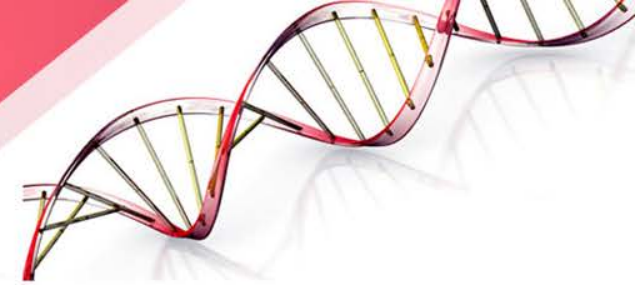
Spracované potraviny a riziko rakoviny/KRK:

- Moderná spoločnosť **preferuje konzumáciu spracovaných potravín** a stravovanie formou **rýchleho občerstvenia**
- Stravovacie modely založené na preferencii konzumácie spracovaných potravín majú **nadbytok tuku, rafinovaného škrobu a cukru a soli**. Ich energetická hustota býva vysoká [>1000 kJ/100g]
- Niektoré formy spracovania potravín sú pravdepodobne **príčinou rakoviny** [solenie, údenie, grilovanie, barbecue]

Postupy prípravy stravy, ktoré znižujú riziko rakoviny/KRK:

- Sušenie, chladenie, mrazenie, varenie v pare [„steaming“] umožňujú niektoré potraviny konzumovať celoročne. Sú to najmä strukoviny, CZ obilniny, zelenina a ovocie.
- Tieto postupy prípravy a skladovania stravy možno považovať za ochranné voči viacerým druhom rakoviny.

Aj moderné kuchynské technológie pomáhajú pri primárnej prevencii KRK

Aj moderné kuchynské technológie pomáhajú pri primárnej prevencii KRK

zepter®
INTERNATIONAL
L I V E L O N G E R

Varenie v pare:

- Šanuje termolabilné vitamíny
- Umožní varenie s nižším obsahom tuku a energie
- Uchová prirodzenú farbu, vôňu a chuť
- Ideálny na prípravu zeleniny, príloh a chudého masa

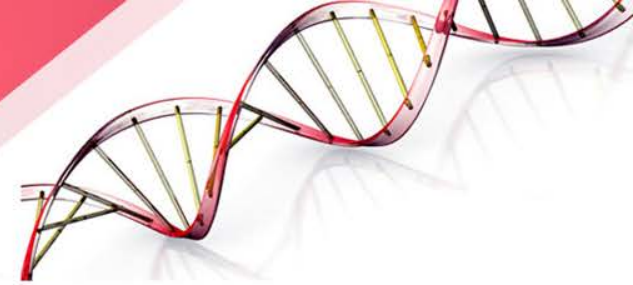

Masterpiece
C O O K W A R E

Tri základné princípy primárnej prevencie rakoviny [vrátane KRK]

Základné princípy prevencie rakoviny Reálne možnosti zníženia rizika KRK

WCRF UK Guidelines for Cancer Prevention

WEIGHT
aim to be a healthy weight throughout life

DIET
choose mostly plant foods, limit red and avoid processed meat

PHYSICAL ACTIVITY
be physically active every day in any way for 30 minutes or more

CANCER PREVENTION

The choices you make about diet, physical activity and weight management can reduce your chances of developing cancer

 World Cancer Research Fund

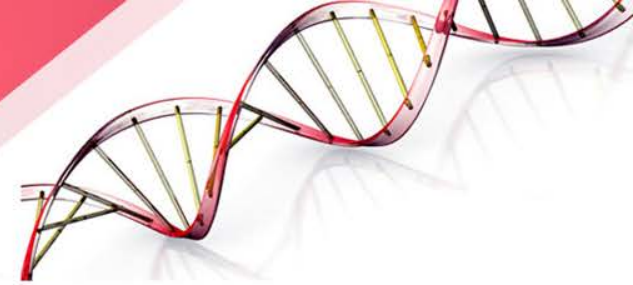
www.wcrf-uk.org

Strava, výživa

Fyzická aktivita

Telesná hmotnosť

Modifikácie vo výžive a životospráve významne **znižujú riziko KRK** a mali by **dopĺňať skríning KRK**

Prípadov pretrvávaniu kontroverzií pri niektorých konkrétnych nutrientoch sa ukazuje, že benefity z komplexnej zmeny celkového vzorca stravy a výživy **oprávňujú formulovať odporúčacie postupy** pre **zníženie rizika KRK**

Obmedzenie červeného a údeného mäsa, rafinovaných obilnín a škrobov bez vlákniny a cukrov za hydinu, ryby, rastlinné zdroje bielkovín, nenasýtené tuky, strukoviny, zeleninu a ovocie ako primárny zdroj sacharidov **znižuje riziko KRK**